

Zemanek, Alicja

"The Botanical Garden of Padua 1545-1995", pod red. Alessandro Minelli, Venice 1995 : [recenzja]

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 40/4, 114-116

1995

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

najczęściej korzystano, a także Suárez, który wywierał duży wpływ jako wykładowca, zanim ukazały się drukiem jego *Dysputacje metafizyczne*” (s. 366).

Oprócz wymienionych dwóch podstawowych części, praca R. Darowskiego zawiera również na początku obszerną bibliografię obejmującą: rękopisy do dziejów szkolnictwa jezuickiego, źródła ujawniające treść nauczania filozofii oraz prace drukowane (źródła i opracowania na temat dziejów szkolnictwa i treści nauczania filozofii). Na uwagę zasługują ponadto zamieszczone na końcu publikacji cztery aneksy: 1) Jezuici polscy – wykładowcy filozofii za granicą w XVI wieku, 2) Studia filozoficzne Polaków na jezuickich uczelniach poza Polską w XVI wieku, 3) wspomniane *Assertiones philosophicae* Jana Haya oraz 4) łacińsko-polski i polsko-łaciński słownik terminologii filozoficznej.

Podsumowując należy stwierdzić, że *Filozofia w szkołach jezuickich w Polsce w XVI wieku* autorstwa Romana Darowskiego SJ jest pracą wybitną i nowatorską. Sposób opracowania zagadnienia zaś sprawia, że stanowić może ona nie tylko znakomitą pomoc dla badaczy zajmujących się tym okresem rozwoju filozofii w Polsce, lecz również przystępnie, komunikatywnie i z wielką dbałością o słowo napisaną publikację służącą tym wszystkim, którzy chcieliby zapoznać się z wszechstronną i bogatą działalnością naukową i pedagogiczną Towarzystwa Jezusowego w Polsce.

Przypisy

¹ św. Ignacy L o y o l a : *Wybór pism*. Kraków 1968 s. 552.

² *Zarys dziejów filozofii w Polsce (wieki XIII–XVII)*. Red. Z. Ogonowski. Warszawa 1989 s. 263–264.

Michał Zgórzak
(Warszawa)

The Botanical Garden of Padua 1545–1995. Red. Alessandro M i n e l l i . Venice 1995 Marsilio Editori, 312 s.

Najstarszy w świecie Ogród Botaniczny Uniwersytetu w Padwie (Hortus Botanicus Patavinus), utworzony w 1545 r., należy do najbardziej zasłużonych zakładów przyrodniczych. W drugiej połowie XVI w. stał się wzorem dla innych włoskich i zagranicznych ogrodów, zakładanych w celach naukowych i edukacyjnych. Na przełomie XVI i XVII w., w czasach kierownictwa Prospera Alpiniego (1553–1616) – jednego z pierwszych badaczy przyrody Egiptu, Hortus Patavinus (wraz z katedrami botaniki lekarskiej) zaczął pełnić funkcję ważnego ośrodka badań i aklimatyzacji roślin. W następnych wiekach, kiedy centrum rozwoju nauki

o roślinach przeniosło się do Europy zachodniej, pozostał ważnym punktem na mapie naukowej Włoch, związanym z działalnością wielu znakomitych uczonych, jak Roberta de Visianigo (1800–1878) – inicjatora nowoczesnej eksploracji florystycznej krajów śródziemnomorskich, Pier Andrea Saccarda (1845–1920) – znanego badacza grzybów, czy Carla Cappelletiego (1900–1990) – wszechstronnego uczonego, pracującego m.in. w dziedzinie ekofizjologii. Obecnie Ogród Botaniczny w Padwie (Orto Botanico di Padova), kierowany przez prof. Elbę Cappelletti, jest przede wszystkim placówką muzealną, wchodzącą w skład Międzywydziałowego Centrum Muzeów Naukowych (Centro Interdipartimentale Musei Scientifici) Uniwersytetu Padewskiego, pełni też, jak dawniej, funkcje naukowe i edukacyjne.

Czterysta pięćdziesiąta rocznica założenia zakładu, obchodzona uroczystie w czerwcu 1995 r., stała się okazją do wydania zbiorowego opracowania pt. *The Botanical Garden of Padua 1545–1995* (wydanego jednocześnie we włoskiej wersji językowej), poświęconego historii Padewskiego Ogrodu. Na tle bogatej literatury historiograficznej, jaką szczyli się Hortus Patavinus, wydawnictwo wyróżnia się przede wszystkim znakomitą szatą graficzną. Wyważony charakter kompozycji plastycznej książki, w której barwne fotografie starych dokumentów przeplatają się z dawnymi rycinami roślin i obrazami malowniczych zakątków Ogrodu, sprawia że należy ona do prawdziwych dzieł sztuki edytorskiej. Obszerny tekst tworzą eseje naświetlające różne aspekty historii Ogrodu Botanicznego w Padwie. Charakter wprowadzający ma artykuł Jana de Koninga na temat rozwoju botaniki w czasach Renesansu. Następujący po nim rozdział Vittoria Dal Piaza i Maurizia Bonatiego prezentuje zagadnienia kompozycji przestrzennej Ogrodu, budzące dyskusje od ponad czterystu lat. W kompozycji tej, zaplanowanej na powierzchni koła, przeciętego dwiema prostopadłymi alejami biegnącymi w kierunku północ-południe, historycy kultury dopatrywali się od dawna treści symbolicznych. Kolisty ogród-mikrokosmos miał być odbiciem tajemnic makrokosmosu. Badania źródłowe wykazują, że w ogrodowym założeniu dużą rolę odgrywały względy praktyczne, mianowicie nieregularny kształt działki, nie nadającej się do zaplanowania na planie prostokątnym. Nie można jednak wykluczyć treści symbolicznych pełniących ogromną rolę w renesansowym obrazie świata. Najobszerniejszy rozdział książki poświęcony jest prezentacji dorobku dwudziestu dyrektorów, działających w różnych epokach i reprezentujących odmienne koncepcje badań przyrodniczych. Wielu botaników padewskich przetrwało nie tylko w historii nauki, ale również w nomenklaturze botanicznej, dzięki eponimom, czyli nazwom roślin utworzonym dla upamiętnienia ich nazwisk, jak np. *Marsilea* – od nazwiska Giovanniego Marsiliego (1727–1795), czy *Pontederia* – na pamiątkę działalności Giulia Pontedery (1688–1757). Najcenniejszą pod względem naukowym częścią książki jest rozdział omawiający szczegółowo zbiory Padewskiego Ogrodu w XVI stuleciu. Rozdział ten, opracowany przez Elbę Cappelletti i Andree

Ubrizsy in Savoia, prezentuje po raz pierwszy listę gatunków roślin uprawianych w Padwie w czasach Renesansu, podaną zgodnie z postlinneuszowską nomenklaturą botaniczną. Ustalenie tej listy, opierającej się na wnikliwej analizie publikowanych i rękopiśmiennych katalogów roślin, na zachowanych najstarszych planach oraz rycinach roślin, umożliwia porównanie składu gatunkowego dawnych kolekcji z roślinami uprawianymi obecnie, pozwala też na nowoczesną ocenę roli padewskiego Ogrodu w historii aklimatyzacji roślin. Ostatnia część opracowania przedstawia zbiory zielnikowe, muzealne, a także bogatą bibliotekę przechowywaną w ogrodowym Muzeum (Musaeum Horti Botanici Patavini). Zamknięciem książki jest bogaty spis literatury, liczący kilkaset pozycji.

Mimo wielu zalet, pomnikowa książka wydana z okazji czterystu pięćdziesięciolecia najstarszego w świecie ogrodu botanicznego, pozostawia wrażenie niedosytu. Dyskusje może budzić koncepcja książki, w której zabrakło nowoczesnej oceny dorobku naukowego zakładu na przestrzeni wieków, brakuje też zweryfikowanej listy gatunków egzotycznych roślin, sprowadzonych do Europy dzięki Ogrodowi Botanicznemu w Padwie (ostatnio listę taką liczącą ok. 60 pozycji podał G. Gola w 1947 r.). Ryciny, reproduktowane na najwyższym poziomie edytorskim, mają często niedokładne podpisy, bez dat dokumentów i informacji o miejscu ich przechowywania. Niedopatrzaniem redakcyjnym jest też w niektórych przypadkach brak w spisie literatury pozycji cytowanych w tekście.

Mimo tych usterek, książka *The Botanical Garden of Padua 1545–1995* należy do cennych pozycji we współczesnej literaturze poświęconej historii botaniki, a jej wysoki poziom edytorski sprawi zapewne, że będzie poszukiwana przez bibliofilów.

Alicja Zemanek
(Kraków)

Chemists through the years. Edited by Douglas Servant. Part 1–2. London 1994 Royal Society of Chemistry, 264 pp.

Ser. wyd.: „Chemistry, Industry and Society”, (t. 3).

W 1987 r. ukazała się w wówczas nowej brytyjskiej serii wydawniczej „Chemistry, Industry and Society”, której patronuje Education Division of the Royal Society of Chemistry, pierwsza z zaplanowanych publikacji zatytułowana *Energy and the chemist*. Rychło seria ta wzbogaciła się o następną publikację, a mianowicie *Agriculture and the chemist* (1989). Okazało się jednak, że wzrosło ostatnio zapotrzebowanie brytyjskich czytelników na prace poświęcone dziejom subdziedziny chemii. Wychodząc temu zapotrzebowaniu na przeciw, zdecydowano się opublikować trzeci tom serii będący zbiorem tekstów, pióra autorów, którzy